

G. de Groot, Getuigenbewijs in civiele zaken (Burgerlijk Proces & Praktijk, deel 15), Deventer: Wolters Kluwer 2015, 228 pagina's, € 59,50, ISBN 9789013131994

Getuigenbewijs in civiele zaken

'Getuigenbewijs speelt in de civiele procedure een belangrijke rol, zeker als geen of onvoldoende schriftelijk bewijs beschikbaar is', zo valt te lezen in het boek *Getuigenbewijs in civiele zaken* van de hand van prof. mr. G. de Groot, bijzonder hoogleraar en tevens raadsheer in de Hoge Raad. Het recht op getuigenverhoor maakt onderdeel uit van het recht op een behoorlijke rechtsbedeling en een eerlijk proces. De auteur heeft dus over een belangwekkend onderwerp geschreven. Het boek bestaat uit elf hoofdstukken, die in de (niet-verkorte) 'Inhoudsopgave' logisch zijn onderverdeeld in paragrafen, subparagrafen en soms zelfs subsubparagrafen, en is voorzien van een trefwoordenlijst. Daarmee heeft de auteur aan de gebruiker een gestructureerd handvat aangereikt om snel iets van zijn/haar gading op te kunnen slaan. Zoals van een boek in deze serie verwacht mag worden, is het vooral nuttig bij vragen uit de dagelijkse rechtspraktijk. Anders dan de Algemene Delen van de Asserserie die ik rechters in opleiding (raio's/rio's) nog wel eens aanbeval op vakantie te lezen, zou ik dit boek dan ook niet in de vakantiekoffer doen. Daarvoor is het te weinig beschouwend van aard. Dat is echter ook nadrukkelijk de bedoeling van de auteur geweest, getuige haar voorwoord: het boek bevat een beschrijving van het getuigenbewijs naar geldend Nederlands recht aan de hand van wettelijke bepalingen, rechtspraak en literatuur over het getuigenbewijs en is bedoeld als handreiking voor de jurist die in de praktijk behoefte heeft aan gerichte informatie hierover. Daarin is zij goed geslaagd, want voor de procespraktijk is een actueel, toegankelijk en overzichtelijk boek op dit terrein zeer welkom.

Ten behoeve van de rechtspraak is in het kader van het project 'De regiefunctie van de civiele rechter' in 2005 de *Handleiding Bewijslevering voor de rechtbanken voor de sectoren civiel (handel) en kanton* tot stand gekomen. Net als het boek van De Groot beoogt deze handleiding een antwoord te geven op allerlei praktische vragen die kunnen rijzen rond bewijslevering door getuigen. Een uniforme aanpak zou, blijkens de Inleiding, dan het logische gevolg zijn. De *Handleiding Bewijslevering* is echter, anders dan de *Handleiding Regie vanaf de conclusie na antwoord*, zéér beknopt en niet extern gepubliceerd, zodat in elk geval voor de advocatuur in zekere zin een leemte op dit terrein bestaat. Bovendien hebben beide Handleidingen gemeen dat ze niet actief worden benut en actueel worden gehouden. Wél extern raadpleegbaar, maar ook gedateerd, is het uitvoerige hoofdstuk *Enquête* van de hand van J.W. Westenberg uit 2004.¹ Met *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering* en de *Groene Serie* vormt het hier besproken boek slechts in beperkte mate een doublure omdat de auteur de onderwerpen thematisch en soms ook met een wetenschappelijke attitude bespreekt. Het boek van De Groot voorziet kortom dus in een behoefte van de praktijk.

Binnen de gekozen kaders heeft de auteur haar onderwerp breed opgevat: niet alleen het getuigenverhoor in een bodemprocedure en het voorlopig getuigenverhoor worden helder besproken, maar ook de waardering van het getuigenbewijs (totstandkoming en gevolgen van het bewijsoordeel). Bovendien heeft ze een voorschot op de KEI-wetgeving genomen door zo veel mogelijk de daarin gehanteerde terminologie te gebruiken en te wijzen op relevante bepalingen uit het wetsvoorstel. De logische opbouw bestaat erin dat na een uiteenzetting van algemene begrippen rond het (getuigen)bewijs en over de vraag wie als getuige kan optreden, in chronologische volgorde vanaf het bewijsaanbod vele aspecten

van het getuigenverhoor inzichtelijk worden behandeld. Het bevat dan ook vele wetenswaardigheden en praktische tips voor met name de beginnende praktijkjurist die te maken heeft met het getuigenbewijs, bijvoorbeeld over de volgorde van het horen van getuigen, hoe de schadeloosstelling te regelen, etc. De hoofdttekst bestaat uit 163 pagina's, gevolgd door een Lijst van aangehaalde wetsartikelen en rechtspraak. De lange ervaring van de auteur in de rechterlijke macht komt in het boek duidelijk tot uitdrukking en kleurt soms ook de keuze van onderwerpen.

Volledig kan een dergelijk boek per definitie niet zijn. Daarvoor is de procespraktijk ook te onvoorspelbaar. Voor een recensent is het daarom in zekere zin gemakkelijk om wensen te formuleren en te wijzen op onderwerpen die wat meer hadden mogen zijn uitgediept en geproblematiseerd. Ik zou het bijvoorbeeld hebben toegejuicht wanneer de auteur ook inhoudelijk – en dus niet alleen wat terminologie betreft – een voorschot zou hebben genomen op ontwikkelingen die gaande zijn in verband met de door de nieuwe wet (KEI) voorziene mogelijkheden en daarbij ook meer het perspectief van de advocaat zou hebben betrokken. De bedoeling is immers dat deze zullen leiden tot een gewijzigde proceshouding van rechters en advocaten en in zoverre zullen die ook invloed hebben op het getuigenverhoor. De vraag is bijvoorbeeld of het getuigenbewijs daarin nog wel zo'n belangrijke rol zal blijven spelen, afgaande op de bedoeling van de wetgever dat de rechter na de mondelinge behandeling direct eindvonnis kan wijzen. Ik noem enkele voorbeelden. Allereerst de (eenzijdige) schriftelijke verklaring (besproken in nr. 31). Advocaten worden tegenwoordig gestimuleerd schriftelijke verklaringen in het geding te brengen. De gedachte was aanvankelijk vooral dat de rechter met behulp van een dergelijke in het geding gebrachte verklaring een idee krijgt waarover een betrokke-

ne kan getuigen, waarna deze vervolgens ten overstaan van de rechter kan worden gehoord. In de huidige procespraktijk neemt de schriftelijke verklaring al steeds meer de plaats van een getuigenverklaring in. De Groot bespreekt (slechts) hoe een dergelijke verklaring als bewijsmiddel is te waarderen, terwijl rechters de verklaring vooral in het kader van de stelplicht benutten en zo als het ware een oneigenlijke bewijsbeslissing nemen. Bij advocaten leven vele vragen die evenwel niet aan bod komen, zoals hoe een dergelijke verklaring zorgvuldig op te (doen) stellen. Hoe kunnen zij de rechter duidelijk maken dat het geen voorgekauwde verklaring is? Moeten zij bijvoorbeeld aan betrokkene vragen voorleggen en deze in de verklaring laten vermelden of juist niet en zo zorgen voor een spontaan verhaal? Is het zinvol een verklaring ten overstaan van de notaris op te stellen, etc. Hoewel de schriftelijke verklaring dus een steeds belangrijker rol in de procedure inneemt, is zij beperkt besproken en evenmin opgenomen in de paragraaf Modernisering van het getuigenbewijs (par. 2.5). Daarin is wel opgenomen de 'Regeling inzake kantoorverklaringen' uit 2005 (nr. 33), die echter nauwelijks van de grond is gekomen en vrij snel nadien een stille dood is gestorven. Het gaat daarbij om een tweezijdig opgestelde schriftelijke verklaring, afgelegd naar aanleiding van een tussenvonnis (of beschikking) met bewijsopdracht en bedoeld om het getuigenverhoor te vervangen, hoewel het natuurlijk de vraag is of een dergelijke verklaring op één lijn gesteld kan worden met een getuigenverklaring.

Ander voorbeeld. In nr. 82 bespreekt zij de bewijsopdracht bij een mondelinge behandeling (de comparitie). De Groot betoogt dat de rechter na overleg met partijen eerst een bewijsopdracht moet formuleren alvorens getuigen te horen. Zij schrijft dat dit mogelijk enigszins anders wordt door art. 30k lid 2 van wetsvoorstel 34059 (intussen wet), op grond waarvan de rechter tijdens de mondelinge behandeling getuigen

zal kunnen horen. Zij schrijft vervolgens dat vooraf duidelijk moet zijn omtrent welke feiten bewijs wordt opgedragen, ook al wordt een bewijsopdracht door de wetgever niet geveerd, maar laat daarna de lezer in de steek. Het laat zich raden dat vele praktische én inhoudelijke problemen zullen rijzen. Vragen die leven: hoe wordt de door haar vereiste duidelijkheid verkregen? Hoe concreet moet een verzoek zijn om getuigen te doen horen? Wat moet de rechter toetsen? Hoe verhoudt een dergelijk verzoek zich tot het vergaren van informatie op de zitting? Moeten er eerst schriftelijke verklaringen in het geding zijn gebracht? Moet de rechter het verzoek snel toestaan en niet te gemakkelijk toestemming weigeren? Bestaat er recht op een getuigenverhoor als een schriftelijke verklaring ook mogelijk is, want eenvoudig, snel en goedkoop? Hoe kan de rechter eventueel een beperking aan het aantal getuigen stellen? Ook heb ik tevergeefs gezocht naar haar standpunt inzake de aanwezigheid van een informant bij de mondelinge behandeling en het in een later stadium horen als getuige. Over dit laatste blijven in de praktijk tussen rechters verschillende opvattingen bestaan.

Mijn wensen hebben ook te maken met de afwezigheid van een gedegen parlementaire geschiedenis over de KEI-wetgeving waarop de praktijk zou kunnen terugvallen. Met enige regelmaat grijpt de auteur terug op de – uitvoerige – parlementaire geschiedenis uit 1988 en 2002. Welke afwegingen thans moeten worden gemaakt, wordt vooral aan de individuele rechter overgelaten, terwijl beide Handleidingen niet de noodzakelijke voorspelbaarheid en uniformiteit hebben kunnen realiseren.

Maar genoeg hierover, het zou afleiden van waar het om gaat. Ik besef dat het oogmerk van de auteur is een bespreking van het geldende recht en dat een dergelijk boek *work in progress* is. Zij is volledig en met glans geslaagd in haar doelstelling en het boek vormt dan

ook een welkome aanvulling voor de praktijk.

M.J.A.M. Ahsmann*

1. Als hoofdstuk 2 opgenomen in: J.W. Westenberg & P. Fokker, *Het civiele vonnis*, Zeist: Uitgeverij Kerkebosch 2004, p. 101-188.

* Prof. mr. M.J.A.M. (Margreet) Ahsmann is hoogleraar Rechtspleging aan de Universiteit van Leiden, senior rechter in de Rechtbank Den Haag en redacteur van dit tijdschrift.